

تورک یوردی

تورک اوڤاقلاری مرکز هبیتی طرفندره نشر اولونور

جلد ۴

تشرین اول ۱۹۲۶

نومرو ۲۲

یساری زاده محمود اسعد بک طرفندن حرث هیئتته تودیع ایدیلن ایکی تیاترو پیسی تدقیق ایدلک اوزره جلال ساهر بکه تودیع اولمیشدی . جلال ساهر بک موافق بره مطالعه درمیان ایتدیکنندن هیئت، بونلرک اوجاقلرده تمثیل ایدلک اوزره ساتون آلمسینه قرار ویردی . نجیب عاصم بکک لسانیاته داثر اولان اثری حرث هیئتی نشریاتی آرہ سنده باصدیریلہ بقدر . فلاسیک تورک موسیقیسی قوللکسیوننک باصدیرلمسی ایچون بونک صاحبی موسیقی شناس علی رفعت بکله کوروشلمسی تنسیب ایدلشدر .

استانبولده ضیا کوک آب کونی

۲۵ تشرین اول ۱۹۲۶ ... غلی ، یاش ، صیقینتیلی براوکلہدن سوکرا .. آقشامه برایی ساعت وار . یاغمور قورقوسندن یوللرده ، هنوز یرلرینه ایریشه مہمش برایی کیشیدن باشقا ، کیمسه جکلر قالماش . دیرکن دیوان یولنده یوزلرجه کیشیلک برقافله کنیش جاده بی دولہورارق آغیر آغیر ایلرله یور . قافله بی وجوده کتیرنلر مملکتک منورکتله سی ... قیز وارکک هپسی کنج . . یوزلرده دهرین برسکون ووقار .. هپسی عینی حسایت ایچنده برلشمش .. قافله نلک تنفس ایتدیکی هوادن قیلرہ برعبادت خشوعی نفوذ ایدیور . اکاوکده کنج قیز اللرنده چلنکلر وار . منورلر کتله سی بوقارا ، یاغمورلو ، صیقینتیلی کونده برعبادت خشوعی یاراته رق نره یه کیدیور ؟ عشق چاغنده بولونان بو دلیقانلیلر ، بوکنج قیزلر متین آدمیلرله بویله آغیر آغیر هانکی جاذبه یه دوغرو یوروپورلر ؟ یاغمور چیسہ لہ یور .. اونلر فرقنده دکل .. یاغمور کیمسه بی مشغول ایتہ یور . بللی که اونلریاغمور هواسی ایچندن سوزولملر ، چیقملر .. باشقا برہوا ایچنده بریرہ دوغرو یوروپورلر . زنکینلرک ، اکابرہ عائد جنازه مراسمنده ، دوکون مراسمنده اولدینی کی بو کیدیشک سوکنده لقمہ می وار ؟ احسانمی وار ؟ موقعی وار ؟ اونلری بوکوتو کونده بویله بریرہ دوغرو چکن دنیا یه ، ماده مزہ عائد برمنفعت اندیشه سیمی ؟

بوکنجلر قافله سی هر قاریشی ، دیوارلری بیاض مرمردن برپادشاه ترہ سندن کیریورلر . پادشاهه یاپیلان مرمر دیوارلرہ ، مرمر ایشله مہلرہ باقان بیله یوقدر « اشراف » ، « ارکان » ، « اعظم » مرارلرینک یارا قوتیلہ وجوده کلش سوسلو ، اعتنالی احتشامی یانندن کیریورلر . بومزارلر سوسلومیدر ؟ مزارلرده یاتانلرک اوستونده بیک تورلو اهتماملرله وجوده کتیریلش سوسلو مرمر ییغینلری وار ؟ یوقسه بومرمر ییغینلری یریتہ قارا طاشمی ، چالیلقی ، دیکنلکمی وار ؟ کیمسه نلک کوزی بونلری کورمہ یور . بونلری دوشوغہ یور . بوتون بو احتشام وعظمت کنجلرک کوزارینی اولسون تنبیه ایدہ جک ، کندیلریتہ چورته جک اہمیتده دکل . نہایت آدسز ، طاشسز برمزارک باشنه کلیورلر . اوراده باشقا قولدن کلش یہ اللرنده چلنکلر بولونان قادینی ارککای دیکر برکنجک قافله سی ایله برلہ شیورلر . چلنکلرینی او آدسز

وطاشسز طوپراق ییغینی اوستونه سریپورلر . هیسسی بو آدسز وطاشسز مزار اطرافنده بریر آلابیلک، اونی کوره بیلک ایچون تهالک کوسته ریپورلر . باشلرینی شویله دوندوروب سوسلو ، مرمردن مزارلره باقایان کنجیلر بو طوپراق ییغینه قیلرینی ویرمشلر . اونک باشنده دردارینی ، سوکیلرینی ، امیدلرینی سویله یورلر . یاغمور یاغیور . دقیقه لرجه وقور برهجران وخشوع ایچینده او طوپراق ییغینی نك باشنده دورویورلر . وآغیر آغیر آیریلیورلر . او قادار .

بللی که « اشراف » ك ، « اکابر » ك ، « اعظم » ك جنازه مراسمنه قاریشان بوغاز ، کیسه ، عائله فائیتی اندیشه لرندن ، کوسترمه تأملرلر دن بوراده بر ذره یوقدر . بورایه روحلرنده ، وجدانلرنده دویقلری شکرانی بر عبادت شکلنده اوده مک احتیاجیله کلشیر . تورک انقلابی ایچین « ۲۵ تشرین اول » وهرسنه ضیا کوك آلپک بویوک روحیله باش باشه یاشایاجقز « ۲۵ تشرین اول » لر چوق معینداردر . تورک انقلابنک حقیقی روحنی سز مه یئرلر حیاتک بالو ، اکلنجه ، قونسر طرفلرینی یا کلش بر صورتده یا قالا یه رق اونی کوچوک کوسترمک ایسته یورلر . بونلر انقلابک روح طرفنی ، فضیلت طرفنی کورمه مه لری اعتباریله زوالی انسانلردر . دیلهرز که بونلر شکلی و مرئی اخلاق تلقیلرندن بر آن اول قورتولسونلر . انقلابک هیجانیله سعادت بولامایان بوبزکین ، پاصلی روحلی انسانلره سعادت احسان ایله ، یاربی . ۲۵ تشرین اولده اوجاقلی ومنور کنجیلرک ضیا کوك آلپک مزارنده وخاطره سنده یاشادقلری صمیمی ، کوسته ریشسز ، مقابله سز عبادت حیاتی کچن نسللر ایچنده قاچ کیشی دویاییلمشدر ؟

روحک شاد اولسون بویوک اوجاقلی کوك آلپ ! سنی صاران ، سنی وجده کترین مفکوره تورک کنجیلرینک قلبنه انتقال ایتدی . او شیمدی بزم ایچمزدده بوتون هیجانیله یاشایور . اینان که کله جک نسله اونی برزره حرارتندن غیب ایتمه دن دور ایده رک کوزلریمزی قاپایاجقز . یوکونکی یاشایشمزده سنک ویردیك مفکوره وار .

حیاتنک صوک دملرنده بویوک کوك آلپ اوجاقلی لره ، منورلره سسله نیوردی : حرب زماننده ، طویلر باطلارکن ، بوتون ملت هیجانی برقیام کوننده ایکن هرکسک مفکوره لی اولماسی طبیی در . چونکه اوزمان مفکوره جمعیتک بوتون ضررلری ایچنده ساری ومنشیر برحاله بولونور . اصل کوچلک صلح حیاتی تقرایتمکه باشلادینی زمان کندینی کوسته ریر . اوزمان هیجان آزالمشدر . جوشان قلبلر طبیی مجرالرینه چکیلمشدر . هرکس فردی منفعتک ، فردی اقبالنک اندیشه سنه دوشمشدر . هرکسک قلبنده رفاه غایه سی حاکم اولان تمایلدر . ایشته اصل مفکوره جی بوزمانده بللی اولور . هرکس معده نك ، تنک و اقبالک پیشنده قوشارکن مفکوره جی عینی هیجانی بوتون روحیله یاشار و جمعیت ایچنده محافظه ایدر . اندیشه ایتمه ، ایشته اوستونه تیره دیکک اوجاقلی لر ، منورلر سکا کندیلرینک حسابنی ویریپورلر . مزارکک باشنده بزی کوردک ، کوك آلپ . مفکوره لی یز و مفکوره نك عبادتی یاباییلیورز . کوردک که سکا چییلاق بر روحله ، ایکی یاشنده بر مینی مینی نك آنه سنه

قوشدینی کبی کلدک . منفعت روحزی قارارتمايور . سنی بوتون برکنجلك حالنده تمادی ایتدیریورز . سنک رۇیاسنی کوردیکک « یکی حیات » یکی حیاتمز بوتما دینک هر ساحهده انکشافندن دوغانجق . مملکتک اک اوچرا کوشه لرندە بیله کوندن کونه چوغالان ویکی حیات قیصقانچ ، فدا کار براعتنا ایله یشرتمه یه چالیشان اوچاقلی لر بوکا دیلدر .

بزه اجتماعیات اوکرتمه یه باشلادینی سنه لرده کوك آلپ « بویوک آداملر اجتماعی جریانلرک ، اجتماعی حیاتک ایتدانتیجه لری ، صوکراده سبیلیدر » دیوردی .

اوت کوك آلپ ، یاریشکی تورک حیاتی حاضرلایاجق ، تورک نسلنه ویره جک اولان بوکونک کنج نسل ، سنک برائتک ، برشاه اثرکدر . شکرلر اولسون که او وجداننده ، روحنده سنی « سبب » ، « مؤثر » ، اولارق بولیور . سندن آلدینی مقکوره هواسیله حکملرنی ویریور وانفاذ ایدیور . شکرلر اولسون که آرتق قلبمیزک کوزلری « مائی خویالار » ، « سیاه امللر » ، یکی زه لاندانک « عمرخیل » لرینه قاپانمشدر . اولر بریالانجی یاز روز . کاری کبی کلدیلر ، کچدیلر .

ضیا کوك آلپک تولومنک ایکنجی ییل دونومنه تصادف ایدهن ۲۵ تشرین اول ۱۹۲۶ بازار ایرتسی کونی اجرا ایدیلن احتفاللر استانبول تورک اوچانی طرفندن احضار وترتیب ایدلدی . بوخصوصده دارالفنون ضیا کوك آلپ درسخانه سنکده تشریک مساعیسی تأمین اولوندی . احتفاله اشتراک ایتک اوزره دارالفنونک بوتون ما کولته لری ، شعبه لری واستا . نبولده موجود بوتون لیسهلرله معلم مکتبلرینک صوک صنفلری درسلرنی تعطیل ایتدیلر .

۱۴۳۰ ده هم تورک اوچاغنک ، همده دارالفنونک قونفرانس سالونلری کوك آلپدن بحث ایتک ، کوك آلپی ایشیتک ایسته ین منورلرله دولدی . تورک اوچاغنده اجتماعیات مدرسی نجم الدین صادق بک « ضیا کوك آلپک انقلاب حرکتلری اوزهرنده کی تأثیری » حقنده بر قونفرانس ویردی . بوقونفرانسله روحیات مدرسی شکیب بکک دارالفنونده کی قونفرانسی توسیع ایدیلهرک استانبول تورک اوچانی طرفندن کوچوک بررساله حالنده نشر اولونعاسی تقرر ایتدیکندن بوراده بزقونفرانسیک خلاصه سنی یاپایه چالیشه جقز :

افندیلر ! اجتماعیات علمنک اوکرتدیکی بر حقیقت واردرکه ، جمعیتلری اداره ایتمکله مکلف اولان دولت آداملری طرفندن بویوک بر اهمیتله نظر دقته آلتمایه لایقدر . بو حقیقتی بیلمه دکلری ایچون برچوق سیاسی رجال ، مملکتلرنی اختلال اوچوروملرینه یووارلامشلردر . قانونلرک ، نظاملرک ، اراده لرک جمعیت حیاتنده مطلق برقیمتی یوقدر .

قانون ، یعنی جبر وتضییق وجزایی مؤید اجتماعی بر مؤسسه یی دکیشدیرمکه ، جمعیتلرک حیاتنده وتکاملنده برتبدل حصوله کتیرمکه مقتدر دکلدر . قانونک مطلق قدرته وتأثیریه اینانانلر اکثریا فجیع صورته آلدانمشلردر .

صوک تورک انقلابی ، بعض اجنبی مؤلفارک قولایلقله ظن ایتدکلری کبی ، قانون ضربه لرله وجوده کتیرلمش آتی وجبری برانقلاب ، دکلدر . تورک وجدان عامه سنده سنه لرده بری

حاضرانمش ، یرایش اولان تبدلارک قانونله تثبیت ایدیلش برشکنندن عبارتدر. بودرجه درین برتبدل ، برواضع قانونک کیف و آرزوسنک نتیجه سی اولاماز .
بونقطه نظر دن صوک انقلابزله ضیا کوك آلپک اثری آراسنده بویوک بر مناسبت واردر . سزه قیصه جه آ کلاتقی ایسته دیکم بودر .

دولتنک استنادکاهی اولان تورک ملتته کندی وارلقنک شعورینی ویره جک، اوکا کندی مقدس موجودیتنی حس ایتدیرمک ایچون جدالی ضیا کوك آلپ آچدی. تورک کزیده لرینی، بیلکی په وتدقیقانه استنادایدن بوتور کجیلک جریانی اطرافنه طویلایارق (ملت) فکرینی، عثمانلیق تلقلیرندن ، عرق نظریه لردن ، دینی رابطه لردن تفریق ایدن وایلك دفعه بومملکتده (ملیت) مفهومنی اک صاف برصورتده تعریف ایدهرک اورتایه آتان ضیا بک اولمشدر. تورک ملتی واکا استناد ایدن تورک دولتی بوکونکی فیاض قدرتی بوملیت جریانندن آلدی .
ضیا کوك آلپ ملیتک منبعی دوغرودن دوغرویه معنوی قیمتلرده آرادی و بو معنوی قیمتلری (حرث) ایله افاده ایتدی . اوزمانه قدار بزجه مجهول اولان بو (حرث) کله سی او آندن اعتباراً بوتون بر سیاستک آناختاری اولدی. صوک سنه لرده لسانده کی تکاملدن باشلایه رق معارفده ، صنعتده، دینده، حقوقده، اقتصادیاتده وجوده کلن بوتون تبدلارک منبعی بوحرث سیاستی در.

ضیا کوك آلپ تورک کزیده لرینه «خلقه دوغرو!» دییه بریول کوستیررکن عینی زمانده « غریبه دوغرو » دییه بریول کوستردی. « ملتکی طانی ، امتکی مدنیتکی طانی! » دیدی. اوزمانه قدار غرب مدنیتنه یاریم یامالاق کیرمکه اوغراشان عثمانلی تنظیماتجیلرینه آوروپا مدنیتنه نام برصورتده کیرمک لزومنی آ کلاتدی .

بوکون تورک انقلابنک لغو ایتدیکی شرعیه محکمه لری ، مدرسه لر ، مشیخت هپ ضیا بکک غیر طبیعی لکرینی وایرکچ زواله محکوم اولدقلرینی اثبات ایتدیکی مؤسسه لردی .
داهی اوآدامدرکه خلق کتله لرنندن یوکسه ان مبهم کورولتولرک معناسنی هرکس دن اول آ کلاز ، معشرک وجداننده یرایدن آرزولری هرکس دن اول کوریر. ضیا بک بو حقیقی آ کلامش وکزیده لره « خلقی تماشا ایدیکن ! » دیمشدی .

برآز صوکرا اونک هناری ، حیاتی قدار متواضع ، عمری قدار ساکن ومغموم هناری باشنده سمرمله ال باغلارکن یالکز مملکتده عرفان نشر ایتیش فانی بر عالمک باشی اوچنده اولدیگیزی ظن ایتیه ییکز ، بیلکز وهیجانله خاطرلاییکز که تورک کنجلیکنک عهد وپیمان ایله صاریلیدی بویوک انقلابک لایموت فکر رهبری حضورنده سکز!»

بو قونفرانس بوتون اوچاقلی لر ودیکله یین منورلر اوزه رنده چوق دهرین برتأثیر بیراقدی. مدرس نجم الدین صادق بکدن صوکرا دارالفنون ضیا کوك آلپ درس خانه سندن کریمه خانم بویوک اوچاقلی نک ایلك دفعه سلانیکده انتشار ایدن « آلتون دستان » نی اوقودی .

ینه ۱۴۳۰ ده دارالفنون قونفرانس سالونی لیه لی، معلم مکتبی، دارالفنونلی کنجلر

و كوك آلېك معقبلىله خىنجاخىنچ دولوايدى . خطابت كرسيسىنك اوستونده ضيا كوك آلېك رسمى واردى . كرسيسىنك ايكي طرفنده بر رچلنك دورويودى . ايكيستندهده سپاه قورده لالر چيچكلرك آراسنه دولانمشدى . برينك اوستونده « علم » ، اوتە كينك اوستونده « كوك آلېه كندى صنفنك منت نشانه سى » يازيليدى . بونى ضيا كوك آب درسخانه سى حاضرلامشدى .

دارالفنون امينى نورالدين بك خطابت كرسيسىنه كلدى . دارالفنون نامنه اجتماعى آچدى : « دارالفنونك بويوك مدرسى ضيا كوك آلېك تولومنك ايكنى يىل دونوى مناسبيله دارالفنون كنجلىرىنك منت وشكران حسلىله ترتيب ايتدكارى بواجتماعى كشاد ايدىيورم . كنجلىرك كوستردىكى بوسمىيى علاقه اونلرك روحلىرىنك تظاهرى اولق اعتباريله جدآمهمدر . چونكه كوك آب تورك كنجلىكنه مليت عشق و ايماننى تلقين ايدن چاليشقان ، يورولماز برعالم ، عيىنى زمانده حتى تولوم ياتاغننده بيله بوتون حياتى بواوغوره وقف ايتمش برتوركىي اولق اعتباريله اونى دائما حرمتله ياد ايدەجكز . بوكون بوتون توركيەك حيات عورىي تشكيل ايدن مليت جريانى بزدە ايلك اويانديرانلردن بريسى ، بلكەده اك بويوكى ضيا كوك آلېدر . توركچىلىكك تاريخى و مرحومك شخصيتى حقنده روحيات مدرسى شكيب بك افندى سوز سويلەيهجكدر . سوزى و كرسىي محترم مدرسه ترك ايدىيورم ...

مدرس شكيب بك ضيا كوك آب حقنده احاطەلى برتحليل وعد بويوردىقتن بوراده قونفرانسى خلاصه ايتەيه چاليشەجغز :

« دنياده ، بشريتك ايلك دورلردن برى جمعيتلر احتياج دويدقه كندى ايجلرنده فوق العاده شخصيتلر يتيشديرلر . زمان زمان انسانلر ايجنده يتيشەن بومستنا دھالرجمعيك هرساحەسندە مؤثر اولورلر . جمعيتلر اوزەرنده مؤثر اولش بالموم داهيلر ، پيغمبرلر ، انقلابچيلر بوجنس آدملردندر . انسانلر بوفوق العاده شخصيتلرە زمانە كوره پايه ويرمشلردر . بعضى دورلرده اونلرى تآليه ايتمشلر ، بعضاً پيغمبر ، بعضاً فيلسوف ، بعضاً شاعر ، بعضاً انقلابچى اولارق طائيمشلردر . ايشته ضيا بكده بوجنس آدملردن بريدر . اونى آكلامق ايجون بوكوزله كورمك لازمدر .

ضيا بكك اك بارز طرفندن توركچىلىكك باباسى اولارق بولويورز . شېه سز ضيا بكدن اول احمد وفيق پاشا ، سليمان پاشا ، نجيب عاصم بك و هنوز يونان حربى باشلادىنى صيراده « بن برتورك ، دينم جنسم اولودر » دين شاعر محمد امين بك كې توركچىلىكك بابالرىي كورويورز . حسين زاده على بك طيبهده توركچىلىك ايتدى . اميرالله افندى ، ولد چلبى افندى كې توركچىلىك مجاهدلرى يتيشدى . بونلر كې داهى بعضى اسملر صايابيليرز . فقط بونلرك هربرى برساحەده چاليشيوردى . توركچىلىكى كيميسى لسانده ، كيميسى تاريخده ، والحاصلى هربرى برساحەده ياپيوردى . بوتون بونلرى طويلايوب بوتون ساحەلرى احتوا ايدن ، يعنى « افرادىنى جامع ، اغيارىنى مانع » برحيات تلقيسى ، برمفكوره افق لازمى .

چونكه ملتزم پان اوتومانيزم ، پان اسلاميزم ، پان توركيزم جريانلری آراسنده بوجالايوب دوروبوردی . مملكتك اك زياده محتاج اولديغی شی بوموازنه سزلكدن قورتولقدی . بوتون حیات قیمتلری قوجاقلایان برملی مفكوره لازمدی . بونی آنجاق فلسفی قابیلیت اولان بر ترکیبی ذکا پاپایلیدی . ایشته بوراده دركه ضیا بکله قارشیلایشیوروز . بورادن ضیا بکی کوره بیلیرز . اونك حقیقی بویوکلكی بوراده در . ضیا بك توركچیلکك بو مفكوره سنی تدوین ایتشدیر .

ضیا بکده اساس اولان سوکیدر : ملیت وانسانیت سوکیسی او فطرتاً ترکیبی بر ذکا اولارق تکامل ایده جکدی . بویله بر ذکادن محتاج اولدیغمز مفكوره بی بکله بیلیردك . ضیا کوك آپ دیار بکردن سلانیکه کیتدیکی وقت مشروطیت انقلابك تام ومکمل اولمادیغی آکلادی . چونكه مخالف ومتضاد مفكوره لر ایچنده بوجالایان بر جمعیت یولنی بولامازدی . حالبوکه او ، شیعی ایچنده یاشادیغمز متکامل انقلاب هوا سنی سزمشدی . اونك رو یالری کورمش واونلرله یاشایوردی . داها سلانیکده نشر ایتدیکی « آلتون دستان » بونی کورستریور . (مدرس شکیب بك بوراده « آلتون دستان » ك بعضی پارچالری اوقودی . اونلری شرح وتحلیل ایتدی .)

ضیا بك بو شعريله وبوکا مماثل دیگر شعرلريله تورکچیلکك حد سنی وضع ایتدی . بو حدس ضیا بکک اساسنی تشکیل ایدر . فقط بونی رصین بر حاله کتیره رك اطرافه ویره بیلک ایچون علمنی یایغی لازمدی . ایشته بو احتیاجله دركه ضیا بکی اجتماعیاتچی اولارق کورویوروز . چونكه او علمنی قورو بر علم ایچون دکل ملت ایچون یاپیوردی . اونك ایچون « هر تکامل علم ایله درومت ایچوندر . » دستوری وضع ایتدی . بوتون حیاتنده بو پرنسیپه صادق قالدی . ذاتاً « کندیمی تورککله وقف ایتدم » دیردی .

ضیا بك ملتک دهرین ، نهایتسز ، اسرارانکین قدرته ایمان ایتشدی . فقط بوده رین ، نهایتسز قدرتی ووارانی بر وحدتده طویلایاجق ، تنسیق ایده جک بر داهییه ، بر قهرمانه محتاجدق . او یله بر دها که ملتک معشری وجداتی ، ملتک هیچ بر قوتک اوکنده اکیلمین اراده سنی تمثیل ایتسین ، ملتدن آلدیغی قدرته قاصیرغهری کندینه رام ایتسین . بو قهرمان یتیشمزسه مفكوره من داغیلاجقدی . ضیا بك سنه لرجه بو داهییک ، بو قهرمانک حسرتی چکمشدر . چونکه یالکز سوز وفکر حالنده قالان ، حیاتده درین ایزلر آچایان برمفكوره داغیلمايه محکومدر . ضیا بك ده او یله دیور : « تورکچیلکک دایر بوتون بو حرکتلر عقیم قالا جقدی . اگر تورکلری تورکچیلک مفكوره سی اطرافنده برلشدیره رك بویوک بر انقراض تهلیک سندن قورتارمه یه موفق اولان بویوک برداهی ظهور ایتسه سیدی ! بو بویوک داهییک اسمنی سوبله مه یه حاجت یوق . بوتون جهان بوکون غازی مصطفی کمال پاشا اسمنی مقدس بر کله عد ایده رك هر آن حرمتله آکمه قده در . اولجه تورکیاده تورک ملتکک هیچ برموقی یوقدی . بوکون هر حق تورککدر . بو طوپرافده حاکمیت تورک حاکمیتی در . سیاستده ، حرته ، اقتصادده هپ تورک خلقی حاکمدر . بو قادار قلمی وبویوک انقلابی یاپان ذات

توركيلىكك اك بويوك آدميدر . چونكه دوشونك وسويله مك قولايذر . فقط ياقى وبالخاصه موقيتله نتيجه انديرمك كوچدر .

ضيا بك ملتك اوزون زمانلردن برى بلكه ديكي قهرمانى بولديغى كوره رك مسعود اولدى . شبيه سز ضيا بكك سوزلرى اساس اعتباريله دوغرودر . فقط بوراده كندى قيمتى هيچه صايغى اعتباريله ضيا كوك آلپ تواضع كوسترور . چونكه هر كسك متضاد وداغنيق غايه لر پشينده قوشدينى بر صارصينتى واولوش دوره سنده ياريني كوروب بر يغمبر اداسيله بر ملتك مفكوره سنى تدوين ايتك بويوك بر خدمتدر .

ضيا كوك آلپ تركيب وائمانله اطرافنه نشر ايتديكى بر مفكوره ايله تورك ملتته اولدينى كى بشريته ده خدمت ايتمىدر . اونك ايچون تورك ملتتك اولدينى قادار بشريتكه ده بويوك آداملردن در . چونكه مفكوره لى ويوكسك بر تورك ملتى بوتون بشريتكه قيمتى عضولردن يريدر . بزم مفكوره من تجاوز دكلدر . حقيقى انسانيتله بزم ملتيجيلكمز آراستنده بر اوچوروم يوقدره .

مدرس شكيب بكك قونفرانسندن سوكر ا دارالفنون ضيا كوك آلپ درسخانه سندن مديحه كاظم خاتم كوك آلپك « دها » نامنده كى شعرينى او قودى .

بو مراسمدن سوكر ا هم تورك اوجاغندن ، هم دارالفنونن عيني زماتده حركت ايدن قانله لر كوك آلپك سلطان محمود تر به سنده كى هزارى باشند برلشديلر . اوجاغك چلنكى اوزرنده « مفكوره » ، دارالفنونك چلنكى اوزرنده « علم » يازيليدى . بوسورتله ضيا كوك آلپك تورك كنجلرينه طواف تشكيل ايدن هزارنده علم ومفكوره برلشديلر ، قوجاقلاشديلر . حقيقى حياتده ده اويله اولامشيدى ؟ كوك آلپدن اول مفكوره سز ، هيچانسز بر دارالفنون ، نه ايسته ديكنى بيلمز ، سقط علم اصوللردن قورتولامش ، كندينى بولامش داغنيق وعلمسز بر كنجلك واردى . كوك آلپله مفكوره جى اوجاق هيچانك علمنى ؟ مفكوره سز دارالفنون ، علمك مفكوره سنى ، حياتيتى بولدى .

مزارك باشند دارالفنون ضيا كوك آلپ درسخانه سى نامنه مظفر شريف بك آشاغيده كى خطابه يى ايراد ايتدى :

بويوك ثولوا بز طلبه لك مزاركك باشنه كلك ! ايچمزه پتمه ين ، دورمايان بر سه وكي ، شفا پيكارى حالنده ياشايورسك . ثولومكك بو آجيقلى ييل دومنده بويوك شخصيتكه برايكى كله سويله مك ايسته دك ، دويويورميسك ؟

شاعر ! .. كچن ييل عيني بو كونده ، بلكه ده عيني بو ساعتده مزارينك باشند كنج قيزلر آغلاشيوردى . تورك چوجوغى بوكون آرتق روحنى سنك الهام يولكده آلمانان شاعرلرى ، صنعتكارلرى دويمايور . كله جك نسلرده ملت ايمانى ياشادجقه ، تورك شاه اثرلرى يارايجيلقلىرى سنك الهام يولكدن آلاچقلردر . بزه نه افسون ايتدك كه بوتون بر كنج نسل سو كيسيلاه ، هيچانيلاه سكا ايمان ايدييور .

عالم!.. سن علم سامزده پارلامادن اول اويله بر علم حیاتمز واردی که بعضی ساحه لرده ایلرله یوردی ، بعضی ساحه لرده آقصابور ، سنده له یوردی ، بعض ساحه لرینه تماميله قرون وسطی نك سقولاستیک ذهینتی حاکمیدی. سن عالم ریمزه اوکرتدک که بشری وعالمشمول قیمتی حاتم بر نك علم اولابییر، ایکی اولاماز . بزی علمه ، شانی اولان تام قطعیت ووضوحله ، سن صوقدک . بوکون ملتجه ، دولتجه ، محکمه جه ، مکتبجه بوتون جهدلریمز سنك تدوین ایتدیكک بویوک ملت علمنی ، بویوک مفکوره نی یاشایشمزده ، دوشونوشمزده ، دوقلریمزده تحقیق ایتدیرمک ایچوندور.

مفکوره جی!.. سنده، انسانلره سحرلی بر حما ویرن بودالرك ، عیسی لرك، غاندیلرك جلسندن بر رسولیسك ؟ بزه نفخ ایتدیكک مفکوره قلینده سوکی قابلیتی اولان قیزواركک تورک کینجه سسله ندیکی وقت کیندینی اک اذالی اولوملره بر سوکیلییه شتاب ایدرکچی آتیور . بو مفکوره نك حاکم هواسی ادرنه دن استانبوله ، استانبولدن باکویه ، باکودن طاشکنده ، طاشکنددن چین حدودینه ، تورکجه نی حالا ایلک آزاد ، ایتدائی کوزللسکیله قونوشان آسیا بوزقیرلرینه قادار بوتون تورک دیارلرنده منتشردر .

مؤمن!.. سندن اول ایمانسز ، اللهسز ، سوکیسز قالیوردق . بوکون تورک کینچك روحنده نهایتسز ، دهرین بر ایمان وار . عصرلردن بری بزه کابوس حیاتی تلقین ایدرکن بوکون ملتک « اراده سی » نك الیله عدمک اوچوروملرینه یووارلانان خورتلاقلره سنکله برابر سسله نییورز :

بنی جنت وعدی ایله آوتما ،
او قلمدر : چونکه سوکی ایلیدر .
جهنمک عذابله قورقوتما ،
قورقو نه در بیلمز ، کوکلم دلیدر .

بویوک مدرس!.. ملت یولنده جان ویرن تورک قهرمانلرینک خزین بر تجلیسی وار . بوکون ایچنده یاشادیغمز بوکسک استقلال و حیات هواسنی یاراتان شهیدلر چناق قلعه ده ، سفاریاده ، ازمیر قیدییلرنده ، وطنک بیک برتپه سنده ، بیک براوواسنده هزارسز ، آدسز ، طاشسز یاتیورلر . قافامزه ایشیق ، قلمزه ایمان ویرن سنده بوراده بوطوپراق ییغینلری آلنده هزارسز ، آدسز ، طاشسز یاتیورسک . سنده می اولنردنسک ، سنده می اولنره ایردک ؟ سکا نه موطلو ...

تورك اوجاغى نامنه احسان اسماعيل بكك خطابهسى

آرقاداشلر ، قاردهشلر .

بوگون ، بويوك مفكوره جى ضيا كوك آلك ، ئولومنىڭ يىل دونى .. كىنج قىللىرىمىز
 و آتلى دماغلىرىمىز ياشايان بواولو توركك مىزنى باشلىدى . سىز ھىجانلىرىڭىزنى
 لىمىزنىڭ ئىچىدە ئىشلىتىڭ .

اھىجانلىرىڭىز ، شىمىدى بىز قىللىرىمىز چىلغىن قوشلار كېچىرىپتىرىمىز . بىكىرىمىز
 قىزغىن بىرلىشىپ كەتسەنلەر . بويوشىمىز بىرلىشىپ كەتسەنلەر . بويوشىمىز بىرلىشىپ كەتسەنلەر .
 مەيدىمىز باشلىدى .

مەيدىمىز دىدىم . . . ئوت ئالدىمىز . . . كوزلىرىمىز اوڭىدى ، جانىمىز سىزنىڭ يىغىلىپ
 دوران شو طوپراق كۆمەسى ياشايان بىرلىشىپ . كورپىمىز دىمىمىز كىچىك ھەرقەسى
 مفكوره و ايمانلار يوغۇرۇلۇش بىرلىشىپ قاننى و جاننى بو طوپراق زىرلىرىنى قارىشىپ ياشىمىز .
 بو طوپراق كۆمەسىمىز تورك قاننى وار . يوردىمىز ھەرقەسى مفكوره مىز قىللىرىمىز قان
 قانلىرى يوغۇرۇلۇش بىرلىشىپ كۆمەسى . قىللىرىمىز اوڭىدى ياشايان بىرلىشىپ كۆمەسى
 كۆمەسى قىللىرىمىز دىمىمىز . بويوشىمىز بىرلىشىپ كۆمەسى . بويوشىمىز بىرلىشىپ كۆمەسى .
 ايشىتىپ اوڭىمىز دىدىم . بومىز بىرلىشىپ .

كوك آلك فكىرلىرى و تىللىرى ايله دولان باشلىدى اوڭى قانلار يوغۇرۇلۇش بىرلىشىپ
 داھا بويوك بىر مەيدان بولدى ؟ بومىز بىرلىشىپ . چۈنكى بىرلىشىپ قارىشىپ تورك قاننى
 و نھايىت ئالدىمىز ياشايان بىرلىشىپ .

بومىز بىرلىشىپ . چۈنكى بىزنىڭ فكىر قىللىرىمىز اتاراق مفكوره مىز مەيدىمىز
 ياقان اولو تورك بو طوپراقلار قارىشىپ حىياتى كېچىسى بىرلىشىپ ياشىمىز . مەيدىمىز
 كېچىسى ، مەيدىمىز كېچىسىمىز و مەيدىمىز كېچىسى . اكر دىيىمىز . داھا
 وارسە ھەرقەسى بىرلىشىپ كۆمەسى دىمىمىز .

اكر دىيىمىز بىرلىشىپ وارسە ھەرقەسى تورك بىرلىشىپ بومىز بىرلىشىپ .
 دىيىمىز ، جوشىمىز و كاتتاتە تاشلىق ايشىتىپ بىرلىشىپ ايله دىيىمىز : دىيا
 طوپراق اولدىڭىز و طوپراقلار تورك مفكوره مىز قانلار يوغۇرۇلۇش كۆمەسى بولۇندىڭىز
 مىز تورك مەيدىمىز بومىز بىرلىشىپ .

توركىلىكك اولۇسنى مىز ياقى ، مفكوره مىز يىللىرىمىز تاشلىق و بىرلىشىپ
 تاشلىق بىرلىشىپ مىليونلىرى تورك دىمىمىز بىرلىشىپ . بواولو توركك كۆستۈرۈپ
 قوشان بىرلىشىپ ، قانلىق ار كىچى ، چولۇغى چولۇغى ايله بىرلىشىپ بىرلىشىپ
 اولۇسنى ياتىراجى بىرلىشىپ . مفكوره مىز تاشلىق بىرلىشىپ . بىرلىشىپ . . . كوك
 تا كرى بويلىرى بىرلىشىپ تورك باغلىشىپ ؟ ياكى بىرلىشىپ بومىز بىرلىشىپ تورك

، و جانيله بوغورولدى. بو طوپراغك ذره لرى توركك يوجه ديله كنه قارىشدى و بو كومه
 ى ، سانى ، قانى و جانى ايله توركك طوپراغى اولدى .
 توركچىلىكك كنج يولچىلىرى سزه خطاب ايدرك دييورم كه : آرتق مسترخ اوله بيليرز .
 بالرى ده ويره جك فورطنه لردن ، كوكارى دكزلره قارىشدير اچق طوفانلردن ، جهنمك
 نلرني سونديره جك چياغين قارلردن قورقادن هايقيرا بيليرز كه توركك اولو معبدى اولان
 طوپراق كومه سى ير يوزنده بولوندينى مدتيجه توركك ثوليه جك در . هر برى ير قهرمانلق
 دا كارلق هيكل اولان توركك قانيه بوغورولمش ، مفكوره سيله قارشيمش بو طوپراق لر
 لونديقه برده ، كوكده و دكزده توركك ياشيه جق هايقيرا جق ، قوشا جق و آتيا جقدر .
 بوجه ديله كك پشمده جانلادير دني خا طره لرى آنلرى سارصيور ، سيكرلرى كره رك
 يوك ير ايمانله ، دنيارلى ، دماغلى ، دهالرى ، آلهلرى آشوب طاشان جوشغون
 اوغوز ايمانى ايله دييورمكه :
 بو مزار ، بو طوپراق كومه سى ، مفكوره مزك بو قانى ، جانلى معبدى ياشاديني مدتيجه
 ترك ثوليه جك .
 كوكلر يره كچه ، دكزلر سمايه يوكسه لسه توركك ثوليه جك . چونكه دنيا ده كي
 ورككك قانى قاينا تاجق .. بزم جانز ، جكرمزه شيشم اولان مفكوره مزى پارلاتا جق ،
 يانلرى طاشيرا جق ير معبدمز وار . اوده ، كوزلرمزك او كنده آلهى ير حزن ايله
 كولكه لنن ، بوجه ديله كرك سا كن اراده سى قدر ايمانلى ير سكون ايله صوصان بو اولو
 معبددر . توركك قانى جانى و فكرى ايله بوغورولمش معبدمزدر .

*
**

رسول زاده محمد امين بكك خطابه سى

عزيز معلم ، بويوك رهبر :
 سن بوتون تورك دنيا سنه مفكوره نورى صاچان برم شعل ايدك . شيمدى قارا طوپراق لر
 آلتنده ياتيور سك ، فقط بوكا رغباً حالا مفكوره جى يوره كاره حرارت ويرهن برضيا سك ؟
 برضيا كه انقراض واسكylanك اك قارا كلق كونلرنده عثمانلى جامعە سنك انقاضى آلتندن
 چيقان تورك جمعيتنه اك دوغرو استقامتى ويردى : توركيه جمهوريتى تأسس ايتدى .
 بويوك تورك انقلابنك اساسلى اجرا آتى ايله ، توركيه جمهوريتنك تطبيق ايتديكى بويوك
 عمده لردن هانكيسيدر كه « توركچىلىكك اساسلى » نده كوستريله مش ؟!
 استاد ، بندن اول سانا خطاب ايدهن آرقداشلرسنى بويوك برمبشر اولارق اوزله ديلر .
 نه مسعوددرلر اونلر . نه مسعوددرلر كه ، سنى حر و مستقل بر تورك وطننك مفتخر وطنداشلىرى
 صفتيله سلامله ديلر . آرقداشلرم كې ، بنده سنى بويوك برمبشر ، مليت مفكوره سنك

هلمدارى ، تورکچىلىك طريقىنىڭ پىرى اولارق اوزلرم ، فقط نه بدبختىم كه بوخصوصده حلىرى
ترجان اولدىم ايللر دها حرومستقل دكلدرلر . آذربايجان ، تورکستان ، قازان وباشقردستان
كېي تورک ايللىرى سنك تثبيت اينديكك مقدس اساسلرله دكل « قومونيزم آلبهسى » ندهكى
قيزيل عمدلرله اداره اولونيورلر . خارج تورکلىكندهكى كنجلىك مستولى بر قوتك عكسى
پروپاغاندهلرى ايله زهرلەنيور ، بوزهره قارشى مبارز تورک كنجلىكنك قوللاندىنى اكمۇثر
پانزهر سنك تعليماتك در . وقتيله استيلا آلتنده ايكلهين آلمانلىق ايچون (فيخته) نك ارشادانى
نه ايدىسه ، سنك تعليماتك ده بزم ايچون اودر .

بيلهلم كه ضيايه كوستره جكمز اك بويوك احترام ضياجىلىكى نشر وتعيم ايتمكده اولور .
بوکا بالخاصه بىر اسير تورک ايللىرى اهميت ويريرز . ضيا مفكوره جيلكنك بو مملكتده بر
عننه شكلى آلماسى ، بالخاصه حریت واستقلال يولنده مجادله ايتمكده بولونان بىر خارج
توركلرى ايچون مهدير .

اي بويوك مفكوره جى ! سنى تبشير ايدىيورم . تورک كنجلىكنه آشيلايدىك مليت
مفكوره سى يالکىز تورکيه حدودلرينه انحصار ايتمده . ديكر اسير تورک ايللىرى ده حریت
واستقلاللارنى تحصيل ايچون چاليشيور ، چارپيشيورلر . بوغير مساوى مجادله ده مقصدك حقايقى ،
مفكوره نك علويتنه صيفيه رقى ظفر نهايى يه ايمان ايدىن بوفدا كار زهره نامنه سنى ، اي
بويوك مبشر ، كمال حرمت وتمحسسه سلاملارم !
بوتون غزتهلر ايرتسى كون ضيا كوك آب كونه عائد رسملر ويازيلرله چيقدى .

مرحومك عالمىنىڭ استانبول غزتهلرئمه انتشار ايدىم تشكرنامسى

ايكى سنه اول قاره طوپراقلره كومديكىز مرحوم زوجم وبويوك قاردهشم ضيا كوك
آب بكك بوكون تولومينك يىل دونوى مناسبتيله دارالفنونلى ، اوجاقلى ومكتبلى افنديلرله
كنجلىك تورک اوجاغنده ودارالفنون قونفهرانس سالوننده وىزارى باشنده كوستردكلرى
صميمى علاقه وتاثيردن دولايى قلبى شكرانلرئىزى حرمت ومنتهل عرضه غزته كزك دلالتنى
رجا ايلرز افندىم .

قاردهشى طوپرى قائمقامى ضيا كوك آب مرحومك زوجمى

محمد نهداد

دومره